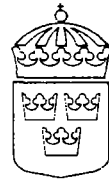

Utrikesutskottets betänkande

1989/90:UU8

Eritrea

1989/90
UU8

Motionerna

1988/89:U505 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

8. att riksdagen begär att regeringen i FN tar initiativ till en internationellt övervakad folkomröstning i Eritrea, i enlighet med motionen.

1988/89:U506 av Eva Johansson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om stöd för Eritreas folk.

1988/89:U513 av Inger Koch (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige i FN aktivt skall verka för att det eritreanska folket i en folkomröstning under FN:s överinseende får avgöra Eritreas framtida status,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige i FN skall verka för tillsättandet av en särskild FN-kommissarie med uppgift att granska respekten för mänskliga rättigheter i Etiopien.

1988/89:U521 av Margaretha af Ugglas m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige verkar för att situationen i Etiopien behandlas i FN.

1988/89:U523 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det eritreanska folkets rätt till självbestämmande.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en lösning av konflikten genom att det eritreanska folket i internationellt övervakad folkomröstning får ta ställning till sin framtid,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att åter resa frågan om Eritrea i FN,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skyddet för internationella hjälpsändningar.

1988/89:U548 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen i sina kontakter med Etiopien och EPLF verkar för en fredlig lösning av konflikten i Eritrea,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det humanitära biståndet till det eritreanska folket skall ökas.

Bakgrund

Det område som i dag är Eritrea har under historiens gång stått under turkiskt, etiopiskt och egyptisk-sudanesiskt inflytande. Etiopien (Abessinien) har däremot alltid varit självständigt. Under 1880-talet erövrades Eritrea gradvis av italienarna som förklarade området för koloni år 1890. Under den italienska koloniseringen innehades det eritreanska höglandet av Etiopien, men i förhandlingar med Italien 1896–1897 accepterade Etiopien den koloniala gränsdragningen. Eritrea blev där-efter sprängbräda för de italienska expansionssträvandena mot Etiopien som under åren 1935–1936 angreps och ockuperades. År 1941 befriades Etiopien av Storbritannien, och Eritrea lades under brittisk militäradministration. Vid andra världskrigets slut kunde segrarmakterna inte enas om vilken ställning Eritrea skulle få, utan frågan hänsköts till FN.

Generalförsamlingen beslöt år 1950 (resolution 390 A/V) att Eritrea skulle utgöra en autonom enhet (med betydande självstyre) i federation med Etiopien. Sverige avstod vid omröstningen. Under de tio år som federationen varade begränsades det eritreanska självstyret kraftigt. År 1962 upphävdes federationen genom ett beslut av det eritreanska parlamentet efter starka påtryckningar från den etiopiska regeringen. Eritrea annekterades, dvs. införlivades i Etiopien som en provins år 1962.

Sedan början av 1960-talet har befrielserörelser kämpat för ett självständigt Eritrea. Den största och dominerande rörelsen är EPLF (Eritrean Peoples Liberation Front). Den äldre organisationen ELF (Eritrean Liberation Front) har försvunnit som militär maktfaktor och splittrats i ett antal grupperingar. Det tidigare ledarskapet i ELF har fortfarande politiskt stöd bland befolkningen. EPLF har ett väl utvecklat samarbete med den andra stora motståndsrörelsen som bekämpar den etiopiska regeringen, TPLF (Tigrayan Peoples Liberation Front).

Under det första kvartalet 1989 genomförde EPLF och TPLF en väl samordnad gerillaoffensiv som innebar att motståndsrörelserna fick kontroll över i stort sett hela Eritrea utom ett område mellan städerna Asmara, Keren och Massawa samt hela Tigray och norra Gondar. Sedan maj 1989 har i stort sett vapenvila rått i Eritrea. Någon officiell vapenvila har dock inte överenskommits mellan parterna.

Under hösten har TPLF tillsammans med den allierade amhariska rörelsen EPDM (Ethiopian Peoples Democratic Movement) vid olika tillfällen besegrat etiopiska förband och synes nu behärska stora delar av norra och östra Wolloprovinsen samt delar av Shoaprovinsen.

TPLF och EPDM slog sig år 1988 samman i en paraplyorganisation EPRDF (Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front). Till organisationen är även knutna de två befrielserörelserna Oromo Liberation Front (OLF) och Afar Liberation Front (AFAR). TPLF och EPDM är i motsats till EPLF inte separatistisk utan kämpar för att

störta den etiopiska regeringen och skapa en etiopisk demokratisk stat med folkvalt styre och stort självbestämmande för landets olika nationaliteter. EPRDF har dock officiellt accepterat tillkomsten av ett självständigt Eritrea, om eritreanerna så skulle önska.

De eritreanska befrielsrörelserna kräver ett självständigt Eritrea. EPLF klargjorde i ett uttalande 1980 att organisationen skulle komma att acceptera den form för Eritreas framtida styre som det eritreanska folket i en fri omröstning skulle välja. EPLF har föreslagit en folkomröstning under övervakning av en internationell kommission där tre alternativ skulle presenteras: fullständigt oberoende, federation med Etiopien eller regional autonomi inom Etiopien. EPLF har sedan länge krävt förhandlingar med den etiopiska regeringen.

Motståndsrörelsernas militära framgångar, allmänt missnöje i Etiopien över kriget, vilket bl.a. tog sig uttryck i en misslyckad militärkupp i maj i år, krigets ekonomiska effekter samt sovjetiska påtryckningar har efter många års förhandlingsmotstånd lett till att den etiopiska regeringen nu börjat förhandla med såväl EPLF som med TPLF.

I juni 1989 presenterade den etiopiska folkförsamlingen ett sexpunktsprogram för villkorlösa, offentliga förhandlingar med den eritreanska parten med en tredje part som observatör.

Genom bl.a. den förre amerikanske presidenten Carters försorg träffades representanter för EPLF och den etiopiska regeringen i september 1989. Samtalen rörde formalia, bl.a. dagordning, ordförandeskap och observatörskap vid kommande förhandlingar. Ett andra möte ägde rum 20–29 november i Nairobi.

Samtal har även inletts mellan den etiopiska regeringen och TPLF. Ett första möte hölls i Rom i början av november 1989. Samtalen rörde även här formalia, bl.a. ordförandeskap för förhandlingarna. Ett andra möte är planerat till den 12 december.

Sverige kan komma i fråga för ett deltagande i förhandlingarna.

Frågan om Eritreas status har inte behandlats i FN sedan år 1952.

Den afrikanska enhetsorganisationen OAU har hittills undvikit att ta ställning i Eritrea-konflikten. Detta har sin grund i den av organisationen fastställda principen om de kolonialt satta gränsernas okränkbarhet. Den europeiska kolonisationen av Afrika lämnade efter sig statskonstruktioner som ofta tog ringa eller ingen hänsyn till etniska, religiösa eller historiska faktorer. När OAU skapades 1963 var en fråga gemensam för nästan alla de afrikanska stater som deltog, nämligen huruvida kraven från olika etniska nationaliteter på självständighet och/eller samhörighet skulle tillåtas eftersom dessa krav i de flesta fall innebar att de kolonialt satta gränserna och statskonstruktionerna fick ändras. De motsättningar som detta skulle kunna ge upphov till såväl nationellt som regionalt måste enligt OAU-medlemmarnas uppfattning undvikas. OAU slog därför vid sitt första möte år 1963 i sin stadga (artikel 3 §3) fast de uppdragna gränsernas okränkbarhet (stagan bekräftades senare i en resolution vid ett toppmöte i Kairo år 1964).

Eftersom Eritrea redan året före OAU:s möte hade införlivats med Etiopien omfattades alltså Eritrea av stadgan såsom varande en del av Etiopien.

Den ekonomiska situationen i Etiopien försämrats alltjämt, till stor del som ett resultat av kriget. Årets skörd blir god i landets södra och centrala delar. De norra delarna Eritrea, Gondar, Wollo och Tigray drabbas däremot åter av torka, och nödhjälpsbehovet är åter stort. Etiopien är sedan många år mottagarland för svenskt statligt bistånd. Sedan länge har kyrkor och frivilligorganisationer varit aktiva i såväl övriga Etiopien som i Eritrea.

Utskottet

Utskottet har under en lång följd av år behandlat frågan om Eritreas status (senast i betänkande 1988/89:UU1). Frågan är historiskt mycket komplicerad. Redan år 1977 konstaterade utskottet att frågan är "genomvävd av etniska, religiösa, ekonomiska, politiska och andra intresse-motsättningar och rivaliteter, som sträcker sig långt utöver både Eritreas och Etiopiens gränser och också utöver den afrikanska regionen.

Den utveckling som skett sedan utskottet år 1988 behandlade frågan består dels i de militära framgångar som EPLF skördat, vilket nu lett till att Eritrea till största delen behärskas av befrielseörelserna, dels i att den etiopiska regeringen ställt sig villig till att förhandla med EPLF.

Utskottet välkomnar denna utveckling mot en förhandlingslösning. Utskottet får konstatera att dessa förhandlingar skall vara förutsättningslösa, vilket alltså som resultat kan innebära olika former av såväl regional autonomi som federation eller självständighet för Eritrea.

Om detta skall avgöras genom en folkomröstning är för parterna vid förhandlingarna att avgöra.

Det är utskottets förhoppning att en fredlig lösning på konflikten genom förhandlingar med alla stridande parter kommer att främja en utveckling mot demokrati och stärkande av de mänskliga fri- och rättigheterna i området.

Emedan de berörda parterna beslutat sig för att förhandlingsvägen försöka lösa denna långvariga konflikt är det enligt utskottets uppfattning inte nu lämpligt att försöka ta upp frågan till behandling i FN. Något sådant krav föreligger inte heller enligt vad utskottet förstår från någondera parten. Däremot har frågan om FN:s medverkan som observatör vid förhandlingarna aktualiserats. Utskottet vill dessutom återropa vad det tidigare framfört om att regeringen bör fortsätta sitt arbete såväl bilateralt som inom FN med förtroendeskapande åtgärder för att förankra principen om förhandlingar och förhandlingslösningar. Det är utskottets förhoppning att den allmänna avspänning och goda relationer mellan stormakterna som utvecklats under de senaste åren skall få samma positiva effekt för Eritreakonflikten som för vissa andra regionala konflikter.

Därmed får yrkande 8 i motion 1988/89:U505, motion 1988/89:U506, yrkande 1 i motion 1988/89:U513, yrkandena 1, 2 och 3 i motion 1988/89:U523, yrkande 1 i motion 1988/89:U548 samt yrkande 2 i motion 1988/89:U521 anses besvarade.

Utskottet anser att det är en internationell skyldighet att påtala de brott mot mänskliga rättigheter och all humanitär grundsyn som Eritreakonflikten innebär. Svält som vapen i en konflikt fördöms. Utskottet får konstatera att den svenska regeringen vid ett flertal tillfällen tagit upp frågan om fri lejd för hjälptransporter med den etiopiska regeringen. Denna bör enligt utskottets uppfattning även behandlas i FN.

Utskottet vill i detta sammanhang ta upp vad som framförs i motion 1988/89:U548 om att humanitärt bistånd bör kanaliseras till drabbade, oavsett på vilken sida de befinner sig i en konflikt. Utskottet tolkar detta som att vad som avses i motion U548 är katastrofbistånd och kan inte se annat än att detta till fullo sammanfaller med av riksdagen godkända principer för det svenska katastrofbiståndet. Vad gäller Eritreakonflikten har det svenska biståndet under senare år till en betydande del bestått av katastrofbistånd för att lindra svält och annat lidande i samband med inbördeskriget och torkan. Huvuddelen av detta bistånd har förmedlats av enskilda organisationer och FN. En stor del har utnyttjats för insatser i Eritrea och Tigray där det har förmedlats av bl.a. Evangeliska fosterlandsstiftelsen EFS, Röda korset och Rädda barnen. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att fortsätta att lämna katastrofbistånd till hjälpbehövande oavsett var dessa befinner sig i Etiopien och att biståndet även fortsättningsvis till stor del kommer att kanaliseras via enskilda organisationer.

Därmed får yrkande 4 i motion 1988/89:U523 och yrkande 2 i motion 1988/89:U548 anses besvarade.

Frågan om en särskild kommissarie (rapportör) med uppgift att granska respekten för de mänskliga rättigheterna i Etiopien har utskottet tidigare behandlat (1988/89:UU1 s. 5–6). Utskottet konstaterade då att det för närvarande inte förefaller vara en realistisk möjlighet att få allmänt stöd inom FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna för att tillsätta en särskild FN-kommissarie för Etiopien. Om de förhandlingar som nu igångsatts inom rimlig tid inte skulle leda till en situation i Etiopien där mänskliga rättigheter respekteras anser utskottet att frågan om en rapportör för Etiopien skall aktualiseras i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna.

Härmed får yrkande 2 i motion 1988/89:U513 anses besvarat.

Utskottet hemställer

1. beträffande *eritreanska folkets rätt till självbestämmande inkl. folkomröstning*

att riksdagen förklarar yrkande 8 i motion 1988/89:U505, motion 1988/89:U506, yrkande 1 i motion 1988/89:U513, yrkandena 1, 2 och 3 i motion 1988/89:U523, yrkande 1 i motion 1988/89:U548 samt yrkande 2 i motion 1988/89:U521 besvarade med vad utskottet anfört,

2. beträffande *ökat skydd för hjälpsändningar och humanitärt bistånd till det eritreanska folket*

att riksdagen förklarar yrkande 4 i motion 1988/89:U523 och yrkande 2 i motion 1988/89:U548 besvarade med vad utskottet anfört,

3. beträffande *särskild FN-kommissarie för mänskliga rättigheter i Etiopien*

att riksdagen förklarar yrkande 2 i motion 1988/89:U513 besvarat med vad utskottet anfört.

Stockholm den 5 december 1989

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Pär Granstedt (c), Margaretha af Ugglas (m), Sture Ericson (s), Nils T Svensson (s), Inger Koch (m), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Hambraeus (c), Per Gahrton (mp), Viola Furuhjelke (s), Kristina Svensson (s), Anneli Hulthén (s), Eva Björne (m), Margareta Hemmingsson (s), Håkan Holmberg (fp), Bengt Hurtig (vpk) och Lena Boström (s).